

АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ

**ИЗАЗОВИ И ПРЕПРЕКЕ У САРАДЊИ
ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТАЧА ТОКОМ
ТРАНЗИЦИЈЕ ДЕТЕТА ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ
МАСТЕР РАД**

Ментор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Јасмина Жабић

Сремска Митровица,

2026.

АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ

**ИЗАЗОВИ И ПРЕПРЕКЕ У САРАДЊИ
ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТАЧА ТОКОМ
ТРАНЗИЦИЈЕ ДЕТЕТА ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ
МАСТЕР РАД**

Ментор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Јасмина Жабић

Бр. Индекса: 15/2024 М

Сремска Митровица,

2026.

Сажетак

Рад се бави испитивањем изазова и препрека у сарадњи породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић. Полази се од теоријског разумевања транзиције као сложеног и континуираног процеса који обухвата прилагођавање детета, али и укључивање свих актера – породице, васпитача и установе. Истраживање је имало за циљ да идентификује кључне потешкоће у комуникацији и сарадњи, као и могућности за њихово превазилажење. Истраживање има дескриптивно-аналитички карактер, са елементима квантитативног и квалитативног приступа. Применом анкетног упитника испитани су ставови 34 родитеља и 20 васпитача (10 васпитача деце јасленог узраста и 10 васпитача деце предшколског узраста) вртића „Чуперак“ који припада Предшколској установи „Пчелица“ из Сремске Митровице. Резултати показују да се сарадња углавном оцењује као задовољавајућа, али да постоје значајни изазови, попут недовољне информисаности родитеља, тешкоћа у адаптацији деце и недовољно ефикасне комуникације. Са друге стране, васпитачи као проблем истичу и недовољну заинтересованост родитеља. Закључује се да је за успешну транзицију неопходно унапређење комуникације, већа укљученост родитеља и систематско планирање транзиционог процеса, како би се детету обезбедило сигурно и подстицајно окружење.

Кључне речи: транзиција, изазови, дете, васпитачи, породица.

Садржај:

УВОД.....	5
ТЕОРЕТСКИ ДЕО.....	6
1. ОДРЕДНИЦЕ ПОЈМА ТРАНЗИЦИЈЕ	6
2. ТРАНЗИЦИЈА ДЕЦЕ ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ.....	8
3. ПРИПРЕМА ЗА ТРАНЗИЦИЈУ ДЕТЕТА ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ	12
4. САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТАЧА У ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ	14
4. 1. Улога предшколске установе у успостављању сарадње са породицом током процеса транзиције деце из јаслица у вртић	15
4. 2. Значај пружања подршке породици у периоду транзиције детета у школу	18
5. ПРОЦЕС ТРАНЗИЦИЈЕ ДЕЦЕ ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ	21
6. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	23
6. 1. Циљ и карактер истраживања	23
6. 2. Сврха истраживања	23
6. 3. Предмет истраживања	23
6. 4. Задаци истраживања	24
6. 5. Узорак истраживања	24
6. 6. Методе и технике прикупљања података.....	24
6. 7. План истраживања	25
6. 8. Реализација истраживања.....	25
6. 9. Обрада и интерпретација података.....	25
7. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА СА ДИСКУСИЈОМ.....	26
8. ПРЕДЛОГ ПРОМЕНА У ПРАКСИ.....	43
ЗАКЉУЧАК.....	48
ЛИТЕРАТУРА.....	50

ПРИЛОЗИ	55
---------------	----

УВОД

Период раног детињства представља један од најосетљивијих и најзначајнијих периода у развоју сваког детета. У том периоду дете пролази кроз бројне промене које подразумевају прилагођавање новим условима, окружењима и социјалним односима. Једна од важних развојних прекретница јесте транзиција из јаслица у вртић, која за дете, али и за његову породицу, представља изазован и сложен процес.

Транзиција се не може посматрати као једнократан догађај, већ као динамичан процес који укључује постепено прилагођавање детета новој средини, новим правилима и новим односима. У том процесу посебно важну улогу има сарадња породице и васпитача, јер од квалитета те сарадње у великој мери зависи како ће дете доживети промену и колико ће успешно превазићи почетне тешкоће.

Савремени приступи предшколском васпитању наглашавају значај партнерског односа између породице и установе. Међутим, у пракси се често јављају различите препреке – недовољна комуникација, неусклађена очекивања, недовољна информисаност или различити ставови о васпитању. Управо из тих разлога јавља се потреба да се ови изазови систематски испитају и анализирају.

Циљ овог рада је да се утврде најчешћи изазови и препреке у сарадњи породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић, као и да се понуде конкретне препоруке за унапређење ове сарадње. Разумевање овог процеса има велики значај за унапређење васпитно-образовне праксе и стварање подстицајног окружења за развој детета.

ТЕОРЕТСКИ ДЕО

1. ОДРЕДНИЦЕ ПОЈМА ТРАНЗИЦИЈЕ

Под термином „транзиција“ аутори разликују свакодневне прелазе детета током дана од прелаза који се односе на кључна развојна доба у животу детета (Kennedy, 2013; према Krstić, 2020). У литератури се често прави разлика између хоризонталне и вертикалне транзиције: хоризонтална се односи на кретања унутар истог временског оквира или окружења, као што су ваннаставне активности или коришћење социјалних и медицинских услуга, док вертикална обухвата прелазак из једног развојно-образовног окружења у друго, на пример из предшколске установе у основну школу (Kagan, 1991; *Terrific Transitions: Ensuring Continuity of Services for Children and their Families*, 2005; према Krstić, 2020). Транзиција се не посматра само као прилагођавање детета, већ као скуп процеса који подразумева промене у образовном контексту и улогама детета у заједници (Dockett, Petriwskyj & Perry, 2014; према Krstić, 2020).

Транзициони период детета из јаслица у вртић није догађај, већ развојна фаза и процес, који подразумева време потребно за прилагођавање детета новој средини, као и усаглашавање родитеља са променама (Sanders et al., 2005; Mihić и сар., 2016; према Krstić, 2020). Улога родитеља условљена је фазом развоја детета, породичним условима и социокултурним оквирима (Polovina, 2011), а прелазак детета може се олакшати припремним програмима и подршком предшколске установе која препознаје значај ранијих искустава детета (Krstić и Zuković, 2017).

Транзициони процес карактеришу: могућност укључивања свих актера кроз интеракцију и изградњу односа, тежње ка позитивним образовним исходима, очекивања у погледу доприноса свих укључених, као и поштовање права детета на квалитетну образовну подршку (Dockett & Perry, 2014; према Krstić, 2020).

Добра транзициона пракса подразумева акције, мере и поступке које предшколске и школске установе реализују у сарадњи са породицом. Бенефити оваквог приступа укључују: сигурну и подстицајну средину за учење и дружење, подршку социјалној и емоционалној добробити детета, олакшано прилагођавање детета на нову образовну средину, развој позитивног става према школовању, постизање успеха у учењу и континуитет образовања (Zlatarović & Mihajlović, 2013).

При томе се разликује општи програм активности од транзиционог плана: општи програм пружа информације о начину рада установе и основним правима и обавезама, док транзициони план пружа индивидуализовану подршку детету и породици током преласка, планира конкретне кораке и омогућава разне облике разумног прилагођавања (Zlatarović & Mihajlović, 2013; Corida, 2011; према Krstić, 2020).

Транзициони програми треба да буду флексибилни, инклузивни, осетљиви и да уважавају различитости, искуства и перспективе свих учесника процеса, чиме се подржава перцепција детета да ће бити успешно и збринуто, родитеља да је њихово залагање цењено и професионалаца да се знање и искуство деле на партнерски начин (Margetts, 2007; према Krstić, 2020). Кључни елементи транзиционе праксе укључују континуитет курикулума, одржавање комуникације између предшколске установе и школе, припрему детета и укључивање родитеља у процес (Bredekamp, 1987; према Krstić, 2020).

2. ТРАНЗИЦИЈА ДЕЦЕ ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ

Током раног детињства дете пролази кроз бројне развојне промене које подразумевају прилагођавање новим животним околностима. Ове промене, познате као транзиције, разликују се по свом интензитету и начину на који их дете доживљава. Према схватању Rimm-Kaufman i Pianta (2000), транзиција представља динамичан процес преласка из једне развојне и животне ситуације у другу, при чему је ток тог процеса условљен различитим личним и срединским факторима. Pianta i Kraft-Sayre (2003; према Wildenger, 2011) наглашавају да ране транзиције подразумевају промене физичког окружења, дневних рутина, активности, одраслих који брину о детету, као и очекивања у погледу понашања.

У детињству се јављају мање и веће транзиције. Мање се односе на свакодневне промене активности, попут преласка са игре на оброк или боравак на отвореном, док веће подразумевају значајне животне промене, као што су полазак у предшколску установу, рођење млађег брата или сестре, као и прелазак из јаслица у вртић. Будући да захтевају прилагођавање новим условима, све транзиције могу бити праћене одређеним степеном стреса. Wolery (1999) истиче да се оне не могу посматрати као изоловани догађаји, већ као континуирани процеси у којима се истовремено прилагођавају и дете и одрасли који учествују у његовом одрастању.

У стручној литератури транзиције се најчешће деле на вертикалне и хоризонталне. Вертикалне транзиције односе се на преласке детета са једног нивоа васпитања и образовања на други, као што су полазак из породице у предшколску установу, прелазак из вртића у основну школу и други прелази кроз образовни систем (Dunlop i Fabian, 2006). Прелазак детета из јаслица у вртић најчешће се посматра као хоризонтална транзиција, јер се одвија у оквиру исте предшколске установе и истог нивоа васпитања и образовања, али подразумева промену васпитне групе, простора, организације рада, дневне рутине, улоге васпитача и очекивања која се постављају пред дете. Иако не представља прелазак на виши ниво образовања, ова промена за дете може

бити једнако захтевна као и вертикалне транзиције, јер захтева успостављање нових односа, прилагођавање другачијем окружењу и развој нових вештина.

Хоризонталне транзиције обухватају свакодневне или периодичне преласке детета између различитих окружења истог нивоа, као што су породица, јаслице, вртић, продужени боравак или друге активности. Према Visković i Višnjić Jevtić (2019), оне подразумевају кретање између различитих васпитно-образовних заједница истог нивоа, док Dunlop i Fabian (2006) и Vogler, Crivello i Woodhead (2008) наглашавају да овакве промене од детета захтевају стално прилагођавање различитим правилима, очекивањима и социјалним односима.

Једна од најзначајнијих транзиција у раном детињству јесте одвајање од породичног окружења и укључивање у предшколску установу (Tatalović Vorkapić, 2020). Ова промена не представља само ново искуство за дете, већ и важан животни догађај за породицу, васпитаче и стручне сараднике. Према Rimm-Kaufman i Pianta (2000), процес транзиције не почиње даном поласка у вртић, већ знатно раније, током периода припреме, а наставља се и након укључивања детета у нову средину.

Успешност транзиције зависи од великог броја међусобно повезаних чинилаца. Поред индивидуалних карактеристика детета, значајну улогу имају породица, васпитачи и сви који непосредно учествују у процесу преласка. Добро планирана и подржана транзиција може представљати прилику за стицање нових знања, развој самосталности, социјалних односа и јачање дететових компетенција. Са друге стране, недостатак подршке или недовољна припрема могу довести до осећаја несигурности, страха и отежаног прилагођавања.

Посебан значај има сарадња породице и предшколске установе. Bohan-Baker i Little (2002) истичу да су квалитетни односи између породице и вртића један од кључних предуслова успешне транзиције. Када су родитељи и васпитачи партнери у процесу пружања подршке детету, лакше се обезбеђује осећај сигурности и континуитета, што позитивно утиче на дететову добробит и успешније прилагођавање новој средини.

Прелазак из јаслица у вртић подразумева промену окружења, организације рада и очекивања која се постављају пред дете. Док је боравак у јаслицама пре свега усмерен на пружање неге, сигурности и подстицање социјално-емоционалног развоја, вртић доноси сложеније захтеве који се односе на већу самосталност, активније учешће у групним активностима и развој различитих компетенција (Love, 1992, prema Rimm-Kaufman i Pianta, 2000). Од детета се очекује да лакше прихвата дневну рутину, успоставља односе са вршњацима, дуже одржава пажњу и постепено преузима одговорност за сопствене активности. Због тога ова транзиција може бити изазовна, нарочито за децу којој је потребно више времена да се прилагоде новим условима.

Појам прилагођавања односи се на процес навикавања детета на ново окружење, нове односе и свакодневне активности. Према дефиницији Hrvatske enciklopedije (2021), прилагођавање подразумева привикавање на нове животне околности и успостављање равнотеже у измењеним условима. У предшколском контексту, успешна адаптација омогућава детету да се осећа сигурно, прихваћено и компетентно, што позитивно утиче на његов целокупан развој.

Резултати истраживања указују да квалитет ране адаптације има дугорочне последице. Lubowiecka (2000) је утврдила да деца која су имала позитивна искуства током периода прилагођавања касније испољавају развијеније социјалне вештине, већу сарадљивост, бољу концентрацију и успешније функционишу у школском окружењу. Насупрот томе, тешкоће у периоду адаптације могу се испољити кроз појачану анксиозност, повлачење, раздражљивост или проблеме у комуникацији са одраслима и вршњацима.

Промена окружења код поједине деце може изазвати различите емоционалне и понашајне реакције. Честе су појаве плача, одбијања одвајања од родитеља, промене апетита, поремећаја сна, несигурности или појачане потребе за блискошћу са одраслима. Gersamia i Imedadze (2015) наглашавају да повишен ниво анксиозности код детета може бити повезан са страхом од непознатог, несигурношћу у сопствене способности и потребом да се очува осећај сигурности који је постојао у претходном окружењу. Због тога је од великог значаја да транзиција буде пажљиво планирана и постепено реализована, уз континуирану подршку породице и васпитача.

На ток и успешност адаптације утиче више међусобно повезаних фактора. Према Wenar (2003), развој детета условљен је узрастом, индивидуалним карактеристикама, темпераментом, породичним односима, социјалним окружењем и ширим културним контекстом. Слично томе, Brzezińska i sar. (2013) указују да се процес адаптације може разумети једино ако се истовремено сагледају особине детета и карактеристике породичног и предшколског окружења. Ниједан од ових фактора не делује изоловано, већ њихова међусобна повезаност обликује начин на који ће дете прихватити нову средину и успоставити односе са вршњацима и васпитачима.

Важно је разликовати појмове транзиције и адаптације, иако су они тесно повезани. Транзиција представља шири процес који обухвата све активности, искуства и односе који претходе преласку у нову средину, као и период након укључивања детета у њу. Адаптација, са друге стране, односи се пре свега на начин на који се дете и његова породица прилагођавају новим условима живота и рада у предшколској установи (Tatalović Vorkarić, 2020). Управо због тога се успешна транзиција не може посматрати само као одговорност детета, већ као заједнички процес у коме породица, васпитачи и стручни сарадници кроз партнерски однос доприносе стварању осећаја сигурности, припадности и добробити детета.

3. ПРИПРЕМА ЗА ТРАНЗИЦИЈУ ДЕТЕТА ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ

У животу детета и породице, промене представљају период који захтева пажњу и подршку. Једна од важних промена је прелазак детета из јаслица у вртић, што представља хоризонтану транзицију унутар система предшколског образовања. Током овог периода, дете и родитељи суочавају се са изазовима прилагођавања на ново окружење, нове рутине и различите особе које учествују у бризи и образовању детета (Дом здравља Прокупље, 2021).

Транзиција се не посматра као једнократан догађај, већ као процес који укључује планиране кораке и континуирану подршку детету и породици (Дом здравља Прокупље, 2021). У оквиру транзиције, важно је да се припреми не само дете и породица, већ и нова средина – вртић и васпитачи, како би дете доживело окружење као сигурно, пријатно и подржавајуће (Дом здравља Прокупље, 2021). Транзиција представља планирани процес који се у доживљају детета одвија и пре самог преласка у ново окружење, те је искуство које дете у том периоду стиче од великог значаја за његову адаптацију. Промене које доживљавају дете и његова породица током овог периода подразумевају одређено временско трајање – од првих сусрета и припремних активности пре уласка у ново окружење, па све до тренутка када се дете у потпуности прилагоди и постане његов равноправан члан. Сходно томе, транзицију није могуће посматрати као једнократни догађај (Sanders et al., 2005; према Krstić, 2020), већ као развојну фазу (Mihic и сар., 2016), односно као сложен и динамичан процес који обухвата постепено прилагођавање детета и његове породице новим условима.

Током транзиције детета из јаслица у вртић, укључују се различити актери: родитељи, васпитачи јаслених и предшколских група, стручни сарадници и по потреби, други чланови тима за подршку детету. Њихова улога је координација, размена информација о детету, његовим навикама, интересовањима и развојном нивоу, како би се осигурао континуитет подршке и олакшало прилагођавање детета (Дом здравља Прокупље, 2021).

У процесу транзиције кључне активности укључују: припремне разговоре са родитељима и васпитачима, планирање корака транзиције, упознавање детета са новом средином и особама, праћење успешности прилагођавања и пружање правовремене повратне информације породици и васпитачима. Припрема детета за успешно функционисање у будућем окружењу представља важан сегмент транзиционог процеса. Она обухвата процену дететових способности и тешкоћа, усвајање пожељних облика понашања у предшколском окружењу, као и примену подржавајућих стратегија, попут вршњачке помоћи. Међутим, програм који је усмерен искључиво на обучавање деце са тешкоћама у развоју за прилагођавање окружењу не може се сматрати потпуним транзиционим планом. С друге стране, ни транзициони план који не укључује процену и развијање конкретних вештина код детета није довољан. Управо су и процена и систематско подучавање вештина кључни елементи успешне транзиције (Fowler i sur., 1991). Посебан значај има укључивање родитеља у планирање транзиције, размена информација о дететовим потребама и разумевање очекивања обе стране, како би се смањила несигурност и могуће препреке у сарадњи (Дом здравља Прокупље, 2021).

Циљ оваквог планирања јесте да транзиција детета из јаслица у вртић буде што безбеднија, да дете доживи ново окружење као простор у којем је подржано, да се смање стрес и анксиозност детета и родитеља, и да сарадња између породице и васпитача буде јасна, отворена и ефективна. Овакав приступ доприноси превазилажењу изазова и препрека у сарадњи породице и васпитача, што је од суштинског значаја за успешан развој детета у предшколском периоду (Fowler i sur., 1991).

4. САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТАЧА У ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ

Породица представља примарно окружење у коме дете започиње процес развоја личности, усваја прва искуства, облике понашања и начине комуникације. Као основна друштвена заједница, она има кључну улогу у биолошком, емоционалном, социјалном и васпитном развоју детета. Унутар породичног контекста дете стиче осећај сигурности, припадности и прве моделе социјалних односа, што у великој мери утиче на формирање његове личности и емоционалне стабилности (Ђорђевић, 1985).

Функције породице, посебно васпитна и социјализујућа, зависе од различитих фактора као што су образовни ниво родитеља, материјални услови, социоекономски статус и шири друштвени контекст. У савременим условима породица је изложена сталним променама, због чега је неопходно њено прилагођавање новим друштвеним околностима, уз очување стабилне и подстицајне васпитне улоге.

Породично окружење има незаменљив значај у раном развоју детета, али оно не може деловати изоловано. Савремено предшколско васпитање почива на идеји партнерства између породице и васпитно-образовних установа (Године узлета, 2018). Васпитач у предшколској установи наставља и проширује васпитни утицај породице, прилагођавајући активности развојним потребама детета. Због тога је неопходна континуирана и двосмерна комуникација између родитеља и васпитача.

Истраживања показују да је дете најуспешније у свом развоју када постоји усаглашеност између породичног и институционалног васпитања. Када су вредносни системи породице и вртића усклађени, дете лакше усваја правила, развија социјалне компетенције и гради стабилне емоционалне односе. У том процесу родитељи и васпитачи имају улогу модела понашања, па је њихов лични пример од изузетног значаја (Будимир-Нинковић, 2006).

Сарадња породице и предшколске установе обухвата различите облике: свакодневну размену информација, родитељске састанке, индивидуалне разговоре,

заједничке радионице, учешће родитеља у активностима вртића, као и заједничко планирање васпитног рада. Ови облици сарадње доприносе бољем разумевању дететових потреба, јачању поверења и унапређивању васпитног процеса.

Посебно је важно да васпитачи поштују искуства која дете доноси из породице, док родитељи треба да буду отворени за препоруке стручњака из предшколске установе. На тај начин се ствара континуитет у васпитном деловању, што омогућава стабилан и целовит развој детета.

Савремени приступ предшколском васпитању наглашава да породица и вртић нису одвојени системи, већ партнери у заједничкој мисији развоја детета. Њихова сарадња мора бити заснована на међусобном поштовању, поверењу, отвореној комуникацији и спремности на заједничко деловање у најбољем интересу детета (Милић, 2012; Зуковић, 2008).

4. 1. Улога предшколске установе у успостављању сарадње са породицом током процеса транзиције деце из јаслица у вртић

У савременој педагошкој литератури посебан значај се придаје развоју партнерских односа између породице и институција раног васпитања и образовања, као кључном предуслову за квалитетан развој и учење детета (Kernan, 2012; Sandall, Hemmeter, Smith & McLean, 2005; према: McIntyre и сар., 2007). Квалитетне предшколске установе и школе препознају се управо по томе што подстичу активну укљученост родитеља, негују отворену комуникацију и граде односе засноване на међусобном поштовању (DEEWR, 2008; 2009; према: Murray, McFarland-Piazza & Harrison, 2015).

Предшколска установа има изузетно важну улогу у периоду транзиције детета, било да се ради о преласку из јаслица у вртић или касније у школу. Овај период се у литератури означава као једна од најосетљивијих развојних фаза, у којој је неопходно да дете добије адекватну подршку не само у новом окружењу, већ и у оквиру породичног

система (Johansson, 2003). Истраживања показују да родитељи искуства деце у предшколским установама сматрају кључним за успешну припрему за даље образовање (McGettigan & Gray, 2012).

Да би се развијало на целовит начин, детету је неопходно да има прилику да изражава своје потребе и осећања, развија самопоуздање и позитивну слику о себи, успоставља квалитетне односе са другима, учи како да решава сукобе и носи се са новим и непознатим ситуацијама. Истовремено, важно је да буде активно укључено у доношење одлука, прављење избора и дијалог са децом и одраслима (Године узлета, 2018).

Посебан значај за дете има континуитет у односима са њему блиским и важним одраслима. Када васпитач добро познаје дете, препознаје његове потребе и адекватно одговара на њих, код детета се развија осећај сигурности и поверења. Такво окружење подстиче дете да слободно изражава своје намере, истражује, игра се и постепено успоставља нове односе са вршњацима и одраслима.

Очекујући подршку од предшколске установе, родитељи посебно наглашавају развој социјалних вештина код деце, оснаживање самопоуздања, језички развој и припрему за школске захтеве. Такође, родитељи очекују да установа препозна индивидуалне способности детета и усмери га ка учењу у складу са његовим могућностима (Şahin, Sak & Şahin, 2013).

Иако дете борави у предшколској установи, одговорност за његов развој остаје заједничка и дели се између родитеља и васпитача. Због тога се од установе очекује да буде отворена према породици, да прилагоди свој рад потребама родитеља и да их активно укључује у васпитни процес (Krstić, 2017). У том контексту, у многим европским праксама развијени су модели који подстичу укључивање родитеља кроз индивидуалне разговоре, саветовања, свакодневну комуникацију, као и кроз заједничке активности као што су радионице, отворени дани и заједничке манифестације (Kernan, 2012).

Истраживања показују да су информисање, саветовање и емоционална подршка родитељима кључни облици помоћи током транзиције. Васпитачи имају улогу да

родитеље упознају са организацијом предшколског и школског система, да их саветују у вези са избором школе и да им помогну да разумеју промене које дете пролази (Lehrer, Bigras & Laurin, 2017). Посебно се наглашава значај симболичких догађаја, као што су завршне свечаности, које имају улогу транзиционих ритуала и помажу детету и породици да лакше прихвате прелазак у нову образовну фазу.

Поред тога, истраживања у САД показују да родитељи васпитаче често доживљавају као важан извор социјалне подршке, а значај те подршке расте у периоду припреме за школски прелаз (Pianta и сар., 2001). Слични резултати добијени су и у домаћим истраживањима, која указују да се родитељи у периоду припреме за школу активније укључују у активности у вртићу и породици (Јелић, Стојковић и Марков, 2018).

Улога предшколске установе се, дакле, огледа у креирању подстицајне средине која омогућава постепену адаптацију детета, али и у јачању родитељских компетенција. Установе које негују такозвану „породично пријатељску климу“ карактерише отвореност, доступност информација и атмосфера добродошлице (Carter, 2003).

Један од кључних фактора успешне сарадње јесте и школска клима, односно начин на који институција гради односе са породицом. Када постоји позитивна клима, родитељи се осећају прихваћено и мотивисано да учествују у васпитно-образовном процесу (Polovina, 2008).

Све наведено указује да предшколска установа има централну улогу у успостављању и развоју сарадње са породицом током транзиционих периода. Квалитет комуникације, отвореност установе и активно укључивање родитеља представљају основне предуслове за успешну адаптацију детета и континуитет његовог развоја.

4. 2. Значај пружања подршке породици у периоду транзиције детета из јаслица у вртић

Иако се прелазак детета из јаслица у вртић сматра очекиваним развојним кораком, за који је већина породица у одређеној мери припремљена, истраживања показују да се поједине породице ипак суочавају са различитим тешкоћама током овог прелазног периода. Ове потешкоће најчешће се односе на недовољно адекватно реаговање родитеља на нове потребе детета и промене које транзиција из јасличког у вртићки контекст доноси, што може отежати процес прилагођавања (Public Health England, 2014; Bayer et al., 2008; према: Hirst et al., 2011).

Дете свет упознаје и разуме кроз односе које гради са људима из свог окружења. Управо квалитет тих односа представља основу његове добробити, као и покретач процеса развоја и учења. Односи не настају изоловано, већ се развијају као сложен систем међусобних утицаја између детета, других особа и физичког окружења (Године узлета, 2018). Кроз сталне интеракције дете стиче искуства, гради разумевање света и обликује сопствени развој.

Континуитет не подразумева да дете у свим срединама има потпуно иста искуства, већ да постоји повезаност и усклађеност између различитих животних контекста. Нова искуства треба да се природно надовезују на претходна, да буду у складу са породичним окружењем и културним контекстом детета и да му омогуће осећај стабилности и припадања.

Ово је нарочито важно током периода транзиције, као што су полазак у јасле, прелазак из јаслица у вртић или из вртића у школу. У тим ситуацијама дете лакше прихвата промене када се ново окружење ослања на њему познате особе, предмете и искуства. Подршка одраслих којима верује, уважавање породичне културе и свакодневних навика, као и могућност да изрази своја осећања, страхове и доживљаје, доприносе успешнијем прилагођавању и стварању осећаја сигурности у новој средини (Године узлета, 2018).

У појединим случајевима породично окружење не представља довољно подстицајну средину за оптималан развој детета, што се може одразити и на успешност адаптације на вртић. Овакве ситуације могу бити последица различитих фактора, као што су неповољан социоекономски статус, нарушени породични односи, ниске родитељске компетенције, здравствене и социјалне тешкоће, као и недовољно стимулативни васпитни обрасци и ослабљена интеракција родитељ - дете (Leinonen et al., 2003; Wilson & Durbin, 2010; према: Hirst et al., 2011). У таквим околностима од посебног значаја постаје организовање стручне подршке кроз саветодавни рад, програме и различите интервенције које могу олакшати процес транзиције детета из јаслица у вртић.

Подршка породици најчешће је усмерена на јачање родитељских компетенција, пре свега у правцу разумевања и прихватања дететових емоционалних реакција током адаптације на ново окружење. Посебно је важно оснажити родитеље да активно подрже дете у процесу прилагођавања на нови простор, нове рутине, васпитаче и вршњачку групу у вртићу (Broström, 2000; Epstein et al., 2008; према: Zuković, 2013). То подразумева и стварање подстицајног породичног окружења кроз едукацију родитеља, пружање смерница за подршку детету током адаптације, као и њихово укључивање у активности које подстичу сигурност и осећај припадности у новој васпитној групи.

У појединим земљама развијени су различити програми подршке родитељима који имају за циљ да олакшају период транзиције детета из јаслица у вртић. Тако се, на пример, у Великој Британији примењује програм Parent Management Training, који кроз организоване сусрете и саветодавни рад помаже родитељима да боље разумеју потребе свог детета и развијају вештине адекватног реаговања у свакодневним васпитним ситуацијама. Истраживања указују да овакви програми доприносе унапређивању комуникације између родитеља и детета, јачању родитељских компетенција и смањењу стреса током периода прилагођавања (Public Health England, 2014).

Поред тога, у више земаља, пре свега у Аустралији, али и у Великој Британији и другим државама, примењује се програм Triple P (Positive Parenting Program), чији је циљ оснаживање родитеља за позитивно родитељство и успешно превазилажење изазова током одрастања детета. Такође, програм Every Family усмерен је на пружање

психосоцијалне подршке породицама и очување њихове емоционалне стабилности у периодима промена и прилагођавања (Sanders et al., 2008; према: Peters, 2010).

Заједнички циљ ових програма јесте оснаживање породице као система, што директно доприноси квалитетнијем укључивању родитеља у процес транзиције детета из јаслица у вртић.

Посебну пажњу захтевају породице које се налазе у специфичним околностима, као што су породице деце са сметњама у развоју или породице чији матерњи језик није језик васпитно-образовне установе. Ове породице често имају потребу за додатном подршком током транзиције (Public Health England, 2014). Програми намењени овим групама најчешће се заснивају на еколошким и системским теоријским приступима и укључују различите облике подршке у заједници, као што су кућне посете и саветодавни рад (Zuković, 2017).

Истраживања показују да различити облици интервенција, укључујући кућне посете и програме у специјализованим центрима, имају значајне позитивне ефекте на развој детета и функционисање породице, при чему се најбољи резултати постижу њиховом комбинованом применом (Shonkoff & Phillips, 2000; према: Klemenović, 2014).

Иако савремена истраживања наглашавају значај психоедукативних програма подршке родитељима у периоду транзиције из јаслица у вртић, у многим срединама они још увек нису довољно развијени и доступни. Ипак, последњих година уочава се постепени развој оваквих програма кроз рад васпитно-образовних установа и организација које пружају стручну подршку породицама, са циљем јачања родитељских компетенција и унапређења квалитета адаптације детета на вртић.

Све наведено указује да системски организована подршка породици представља кључни фактор успешне транзиције детета из јаслица у вртић, као и важну основу за јачање сарадње између породице и васпитно-образовне установе.

5. ПРОЦЕС ТРАНЗИЦИЈЕ ДЕЦЕ ИЗ ЈАСЛИЦА У ВРТИЋ

Током живота појединац пролази кроз бројне промене које се у теорији означавају као транзиције. Транзиција, односно прелаз, представља значајан догађај или процес промена који се јавља у одређеним животним периодима или прекретницама (Vogler i sar., 2008). Она подразумева кретање из једног окружења у друго и чини важан сегмент човековог развоја (Rous i sar., 2007). Овај процес почиње већ од рођења детета и наставља се током одрастања, кроз односе које дете остварује са различитим особама, институцијама и широм заједницом (Ћagalj Huber i Brajković, 2021).

Транзиција се јавља у различитим облицима, па након примарне транзиције, која обухвата најранији период развоја, следе преласци у организоване системе – из породичног окружења у јаслице, из јаслица у вртић, из вртића у школу, као и даљи прелази у оквиру образовног система (Ћagalj Huber i Brajković, 2021).

Транзиција се може посматрати и као период промена који подразумева прелазак из једног дела васпитно-образовног система у други, као што је прелазак детета из јаслица у вртић, али и као свакодневни прелаз из једне активности у другу. Она обухвата низ активности и догађаја усмерених на превазилажење дисконтинуитета који може утицати на учење и развој детета (Early i sur., 2001; према Rauch i sar., 2021).

У литератури се транзиција често тумачи као развојни процес који је структуриран у оквиру васпитно-образовних институција (Vogler i sar., 2008), али и као значајан моменат социокултурног учења, током којег дете мења своје понашање у складу са новим искуствима стеченим у интеракцији са окружењем (Vogler i sar., 2008). Иако транзиција доноси нове могућности и прилике за развој, она истовремено

представља и изазов, јер захтева прилагођавање свих учесника процеса и често може бити извор стреса (Rous i sar., 2007).

Транзиција детета из јаслица у вртић реализује се постепено и систематски, са циљем да се детету омогући осећај сигурности и познатости у новом окружењу. Овај процес се остварује кроз планиране активности васпитача и медицинских сестара-васпитача, као и укључивање детета у игру и истраживање простора вртића. Укључивање будућег васпитача у активности и игру детета помаже да се створи познато и подржавајуће окружење, што доприноси развоју поверења, самопоуздања и осећаја самосталности код детета (Предшколска установа „Ђулићи“, 2024).

Родитељски састанци током овог периода преласка представљају важну прилику за успостављање контакта између породице и васпитача, као и за унапређивање даље сарадње. Ови састанци омогућавају родитељима да се упознају са особљем које ће радити са дететом и да заједнички са васпитачима размене очекивања и релевантне информације, што је кључно за успешну транзицију (Предшколска установа „Ђулићи“, 2024).

Процес транзиције укључује постепено укључивање деце у активности у просторијама вртића и организовање прилика за дружење са старијом децом. Такве активности, као што су обележавања значајних датума (Дечија недеља, Дан вртића, новогодишњи празници), омогућавају деци да кроз вршњачко учење развијају социјалне вештине и осећај припадности заједници. Овакав приступ подстиче децу да ново окружење доживе као позитивно и безбедно (Предшколска установа „Ђулићи“, 2024).

Припрема детета за прелазак у вртић укључује и активну улогу стручних сарадника који, у договору са родитељима, израђују план транзиције. Такав план треба да одслика индивидуалне потребе детета, обезбедити континуитет подршке и омогућити да период адаптације прође без осетљивих турбуленција, уз подстицање позитивног искуства детета у новом окружењу (Предшколска установа „Ђулићи“, 2024).

6. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

6. 1. Циљ и карактер истраживања

Циљ истраживања је да се испита који су најчешћи изазови и препреке у сарадњи породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић, као и да се идентификују могући начини њиховог превазилажења у циљу обезбеђивања континуитета у развоју и подржавајућег окружења за дете.

Истраживање има дескриптивно-аналитички карактер, са елементима квантитативног и квалитативног приступа, јер се заснива на прикупљању и анализи података о ставовима, искуствима и перцепцијама испитаника.

6. 2. Сврха истраживања

Сврха истраживања је унапређивање васпитно-образовне праксе кроз боље разумевање сарадње породице и васпитача у периоду транзиције детета, као и креирање конкретних препорука за унапређење комуникације, међусобног поверења и подршке детету.

6. 3. Предмет истраживања

Предмет истраживања односи се на сарадњу породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић, са посебним освртом на:

- изазове и препреке у комуникацији и сарадњи,
- очекивања родитеља и васпитача,
- начине превазилажења уочених тешкоћа.

6. 4. Задаци истраживања

У складу са циљем истраживања, дефинисани су следећи задаци:

- испитати ставове родитеља о сарадњи са васпитачима током транзиције детета;
- испитати ставове васпитача о сарадњи са породицом у овом периоду;
- идентификовати најчешће изазове и препреке у сарадњи;
- утврдити ниво информисаности родитеља о процесу транзиције;
- испитати усклађеност очекивања родитеља и васпитача;
- предложити мере за унапређење сарадње и лакшу адаптацију детета.

6. 5. Узорак истраживања

Узорак истраживања је намерни (пригодни) и обухвата:

- родитеље две групе деце која се налазе у периоду транзиције из јаслица у вртић – укупно 34 родитеља,
- васпитаче који раде у јасленим групама – 10 васпитача,
- васпитаче који раде у вртићким групама – 10 васпитача.

Узорак је изабран јер су испитаници непосредно укључени у процес транзиције детета.

6. 6. Методе и технике прикупљања података

У истраживању су коришћене дескриптивна метода и техника анкетирања. Инструмент прикупљања података је: анкетни упитник (за родитеље и васпитаче). Инструмент истраживања је структурисани упитник са питањима затвореног и отвореног типа.

6. 7. План истраживања

Истраживање је реализовано кроз следеће фазе:

1. Дефинисање проблема и циљева истраживања;
2. Израда инструмента (упитника);
3. Прикупљање података на терену;
4. Обрада и анализа података;
5. Интерпретација резултата;
6. Извођење закључака и препорука за праксу.

6. 8. Реализација истраживања

Истраживање је реализовано у Предшколској установи „Пчелица“ у објекту „Чуперак“. Упитници су дистрибуирани родитељима и васпитачима у штампаном облику. Учесће у истраживању је добровољно и анонимно, уз поштовање етичких принципа истраживања.

6. 9. Обрада и интерпретација података

Прикупљени подаци обрађени су:

- квантитативно (проценти, фреквенције, графички прикази) и
- квалитативно (анализа одговора на отворена питања).

Резултати су интерпретирани у складу са постављеним циљем и задацима истраживања, уз извођење закључака и предлога за унапређење праксе.

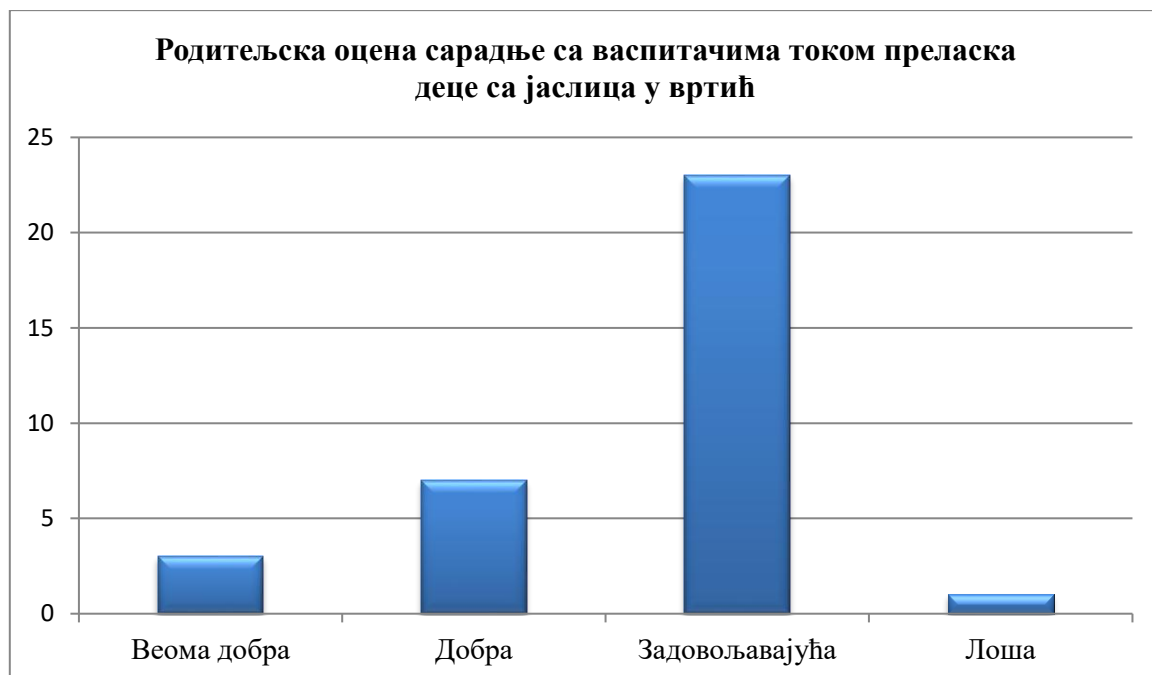
7. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА СА ДИСКУСИЈОМ

а) Анализа података прикупљених упитником за родитеље

На питање: Како бисте оценили сарадњу са васпитачима током транзиције? - родитељи су на следећи начин одговарали:

- Веома добра – 3 родитеља (8,82%);
- Добра – 7 родитеља (20,59%);
- Задовољавајућа – 23 родитеља (67,65%);
- Лоша – 1 родитељ (2,94%).

Графикон бр. 1 – Родитељска оцена сарадње са васпитачима током преласка деце са јаслица у вртић

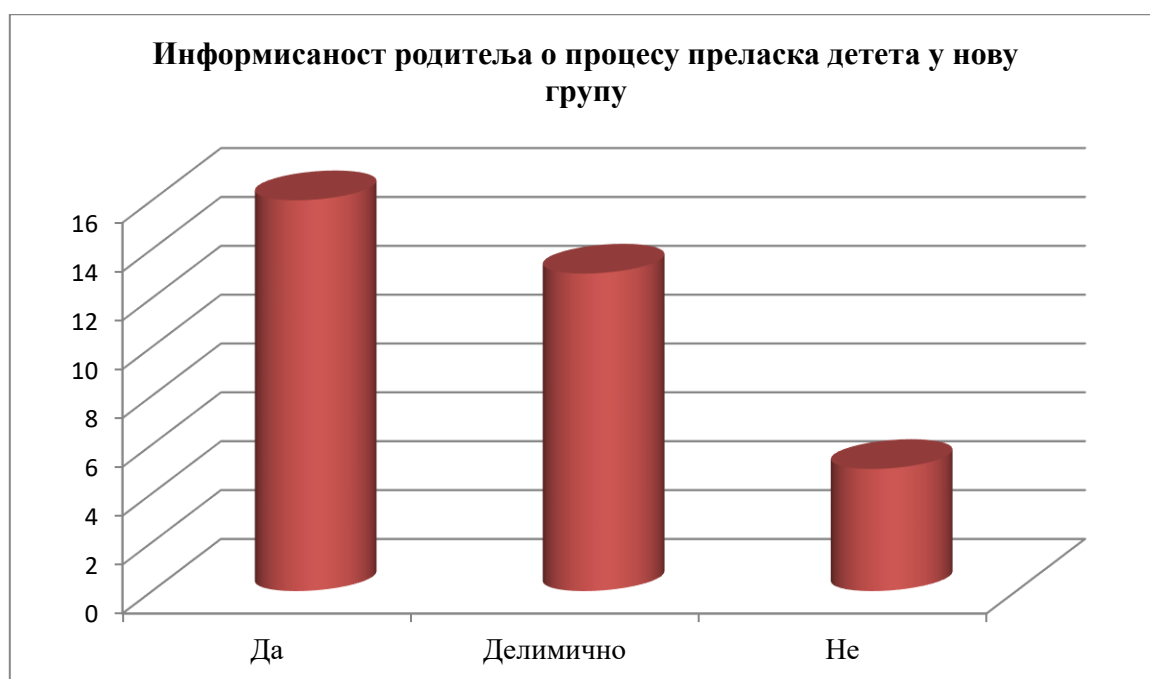

На основу оваквих одговора може се закључити како родитељи сарадњу са васпитачима током преласка деце са јаслица у вртић оцењују као задовољавајућу.

На питање: Да ли сте били довољно информисани о процесу преласка детета у нову групу?- родитељи су на следећи начин одговарали:

- Да – 16 родитеља (47,06%);
- Делимично – 13 родитеља (38,23%);
- Не – 5 родитеља (14,71%).

Графикон бр. 2 – Информисаност родитеља о процесу преласка детета у нову групу

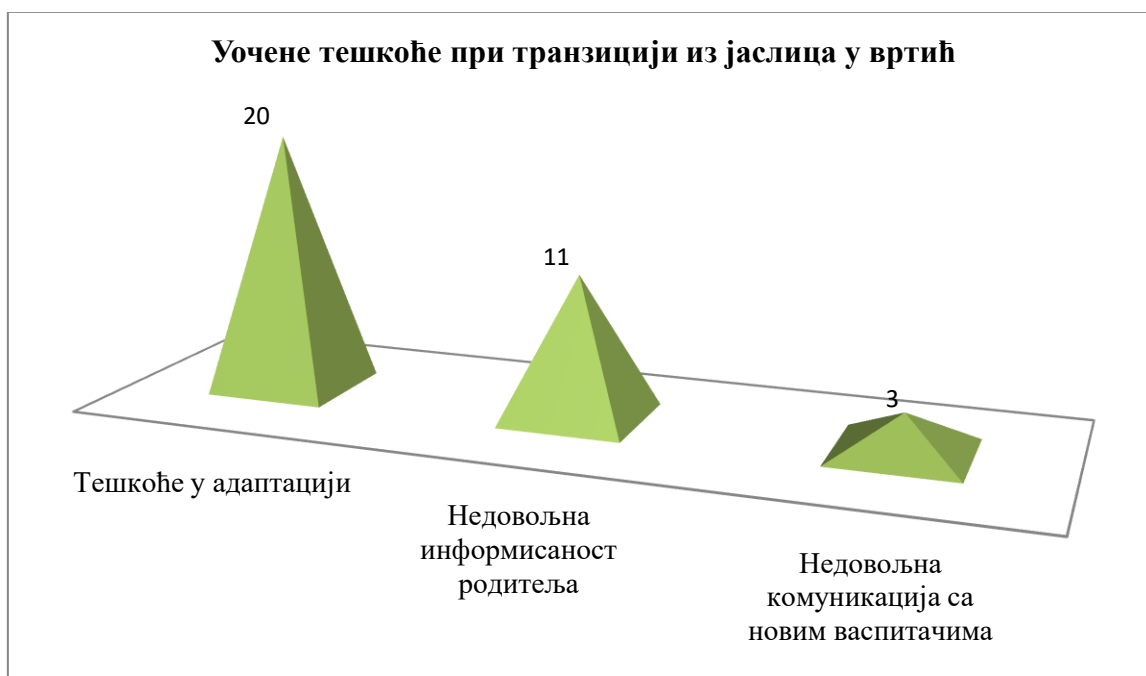

На основу оваквих одговора може се закључити како су родитељи подељених мишљења о томе на који начин су информисани о процесу преласка детета у нову групу – добро и делимично.

На питање: Које потешкоће сте уочили током овог периода?- родитељи су на следећи начин одговарали:

- Тешкоће у адаптацији (одвајање од родитеља, страх, плач, неприхватање нове средине) – 20 родитеља (58,82%);
- Недовољна информисаност родитеља (нејасне информације о променама, току дана, правилима...) – 11 родитеља (32,35%);
- Недовољна комуникација са новим васпитачима – 3 родитеља (8,82%).

Графикон бр. 3 – Уочене тешкоће при транзицији деце из јаслица у вртић

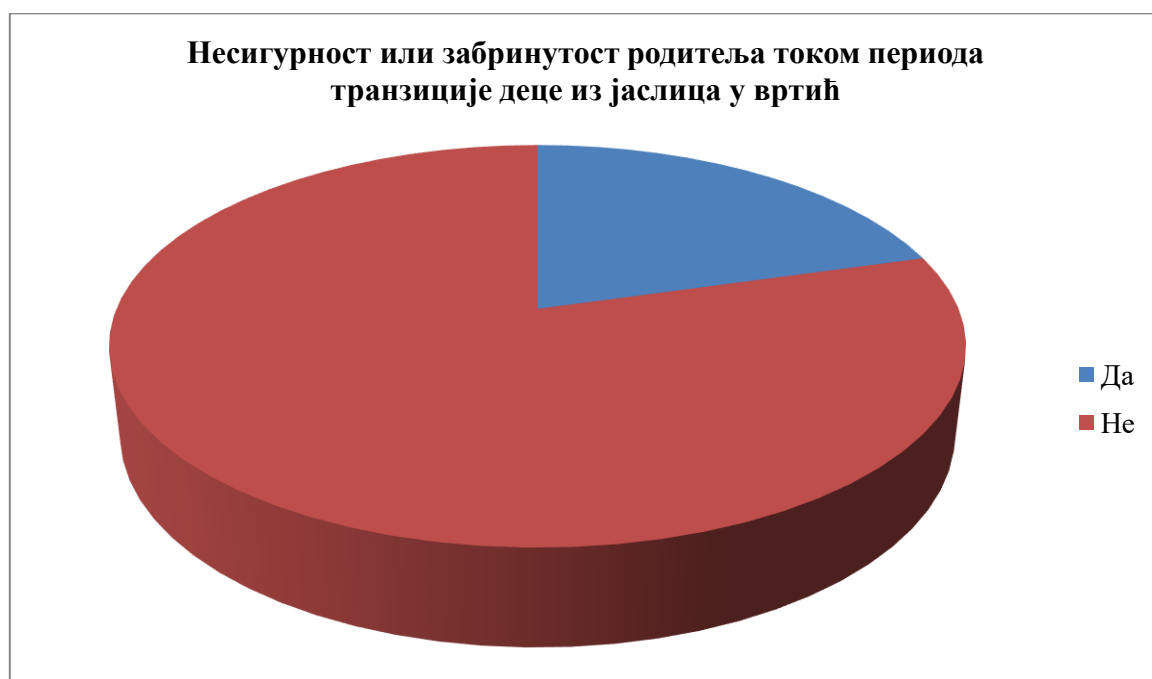

На основу оваквих одговора тешкоће које су родитељи уочили приликом преласка детета из јаслица у вртић највише се односе на проблеме у адаптацији деце на нову средину, мада није занемарљив ни проценат родитеља који су као разлог тешкоћама навели и недовољну информисаност од стране нових васпитача.

На питање: Да ли сте осећали несигурност или забринутост током транзиције?

- Да – 7 родитеља – (20,59%);
- Не – 27 родитеља - (79,41%).

Графикон бр. 4 – Несигурност или забринутост родитеља током периода транзиције деце из јаслица у вртић

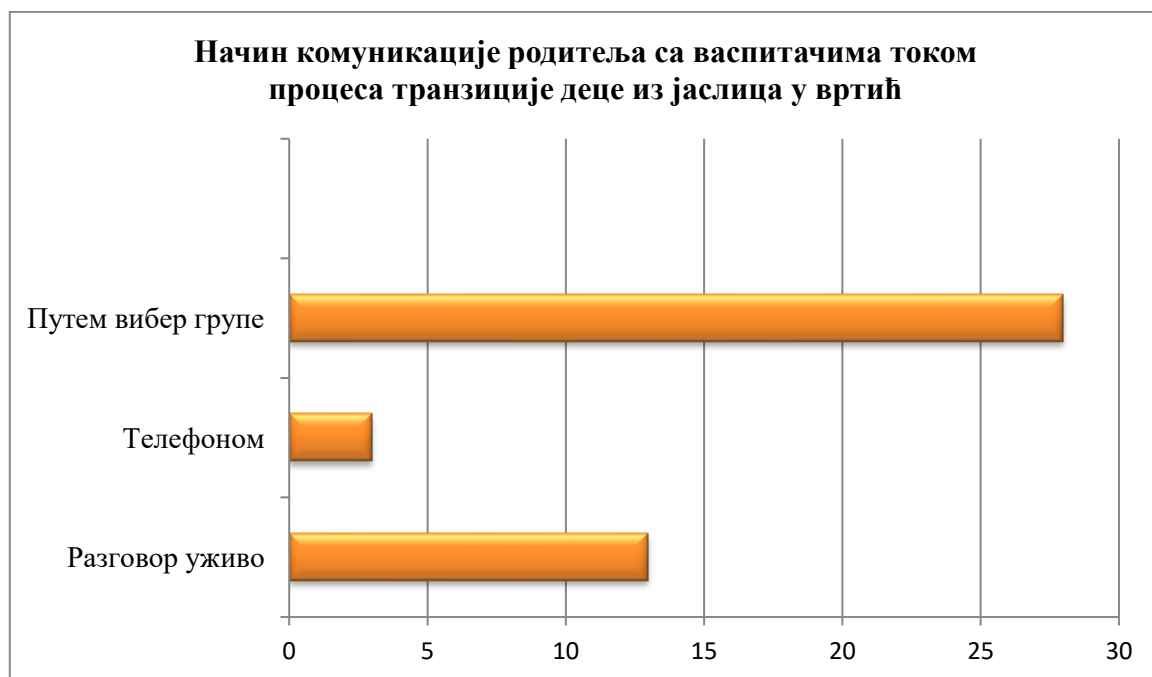

На основу оваквих одговора може се закључити како родитељи углавном нису осећали несигурност или забринутост током периода транзиције деце из јаслица у вртић.

На питање: На који начин сте најчешће комуницирали са васпитачима?

- Разговором уживо – 13 родитеља (38,23%);
- Телефоном – 3 родитеља (0,09%);
- Порукама у вибер групи – 18 родитеља (52,94%).

Графикон бр. 5 – Начин комуникације родитеља са васпитачима током транзиције деце из јаслица у вртић

На основу оваквих одговора може се закључити како се комуникација између родитеља и васпитача током транзиције деце из јаслица у вртић одвијала најчешће путем вибер група.

На питање: Шта бисте желели да се унапреди у сарадњи са васпитачима? - родитељи су на следећи начин одговарали:

- Више информација о детету (напредовање, понашање, прилагођавање) – 17 родитеља (50%);
- Боља и чешћа комуникација – 10 родитеља (29,41%%);
- Немам замерки – 7 родитеља (20,59%).

Графикон бр. 6 – Предлози родитеља за унапређење сарадње са васпитачима током периода транзиције деце из јаслица у вртић

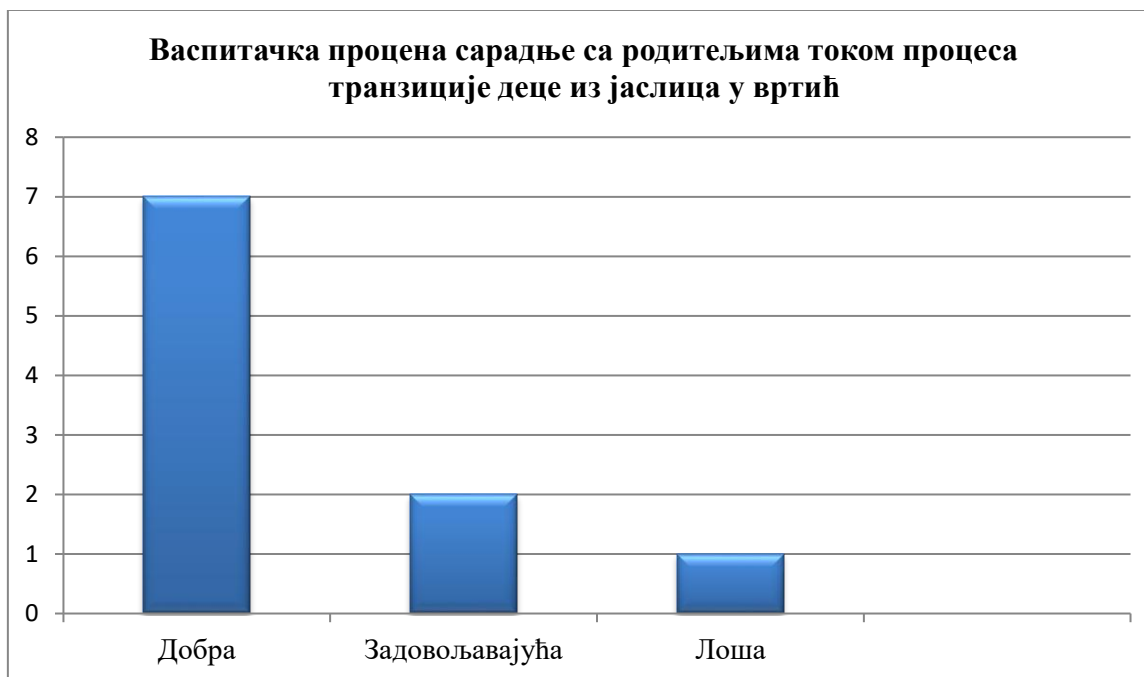
На основу оваквих одговора може се закључити како родитељи за унапређење сарадње са васпитачима током транзиције деце из јаслица у вртић предлажу већу информисаност о детету (напредовање, понашање, прилагођавање на нову средину).

б) Анализа података прикупљених упитником за васпитаче са јаслица

На питање: Како процењујете сарадњу са родитељима током транзиције? - васпитачи јаслица су на следећи начин оговарали:

- Веома добра - /
- Добра – 7 васпитача (70%);
- Задовољавајућа – 2 васпитача (20%);
- Лоша – 1 васпитач (10%).

Графикон бр. 7 – Васпитачка процена сарадње са родитељима током процеса транзиције деце из јаслица у вртић

На основу оваквих одговора може се закључити како су васпитачи са јаслица мишљења да је сарадња са родитељима током периода транзиције деце из јаслица у вртић добра.

На питање: Који су најчешћи проблеми у сарадњи са родитељима?- васпитачи са јаслица су на следећи начин одговарали:

- Недовољна информисаност – 1 васпитач (10%);
- Нереална очекивања – 1 васпитач (10%);
- Недостатак комуникације – 2 васпитача (20%);
- Незаинтересованост родитеља – 6 васпитача (60%).

Графикон бр. 8 – Проблеми у сарадњи са родитељима током транзиције деце из јаслица у вртић према мишљењу васпитача са јаслица

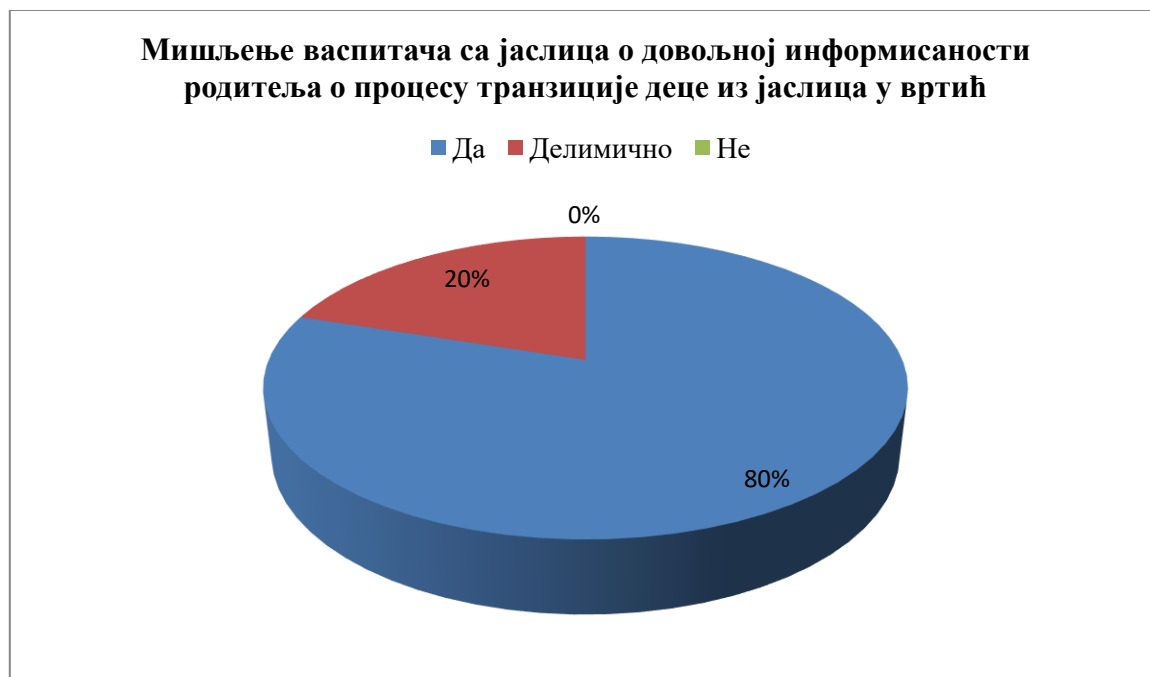

На основу оваквих одговора може се закључити како су васпитачи са јаслица мишљења да проблеми у сарадњи са родитељима током транзиције деце из јаслица у вртић углавном настају због незаинтересованости родитеља за овај процес.

На питање: Да ли сматрате да су родитељи довољно информисани о транзицији? -васпитачи са јаслица су на следећи начин одговарали:

- Да – 8 васпитача (80%);
- Делимично – 2 васпитача (20%).
- Не – без одговора.

Графикон бр. 9 – Мишљење васпитача са јаслица о довољној информисаности родитеља о процесу транзиције деце из јаслица у вртић

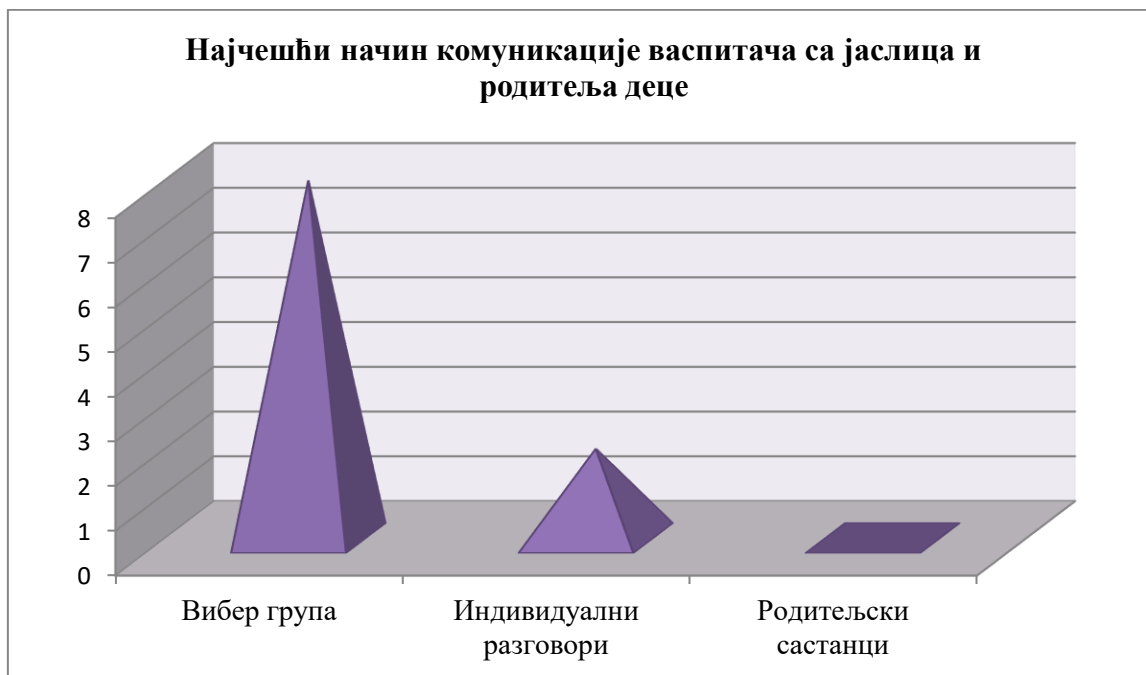

На основу оваквих одговора васпитача може се закључити како су васпитачи мишљења да су родитељи довољно информисани о транзицији деце из јаслица у вртић.

На питање: На који начин најчешће комуницирате са родитељима? -васпитачи са јаслица су на следећи начин одговарали:

- Индивидуални разговори – 2 васпитача (20%);
- Родитељски састанци – /
- Дигитална комуникација – вибер групе – 8 васпитача (80%).

Графикон бр. 10 – Најчешћи начин комуникације васпитача са јаслица и родитеља деце

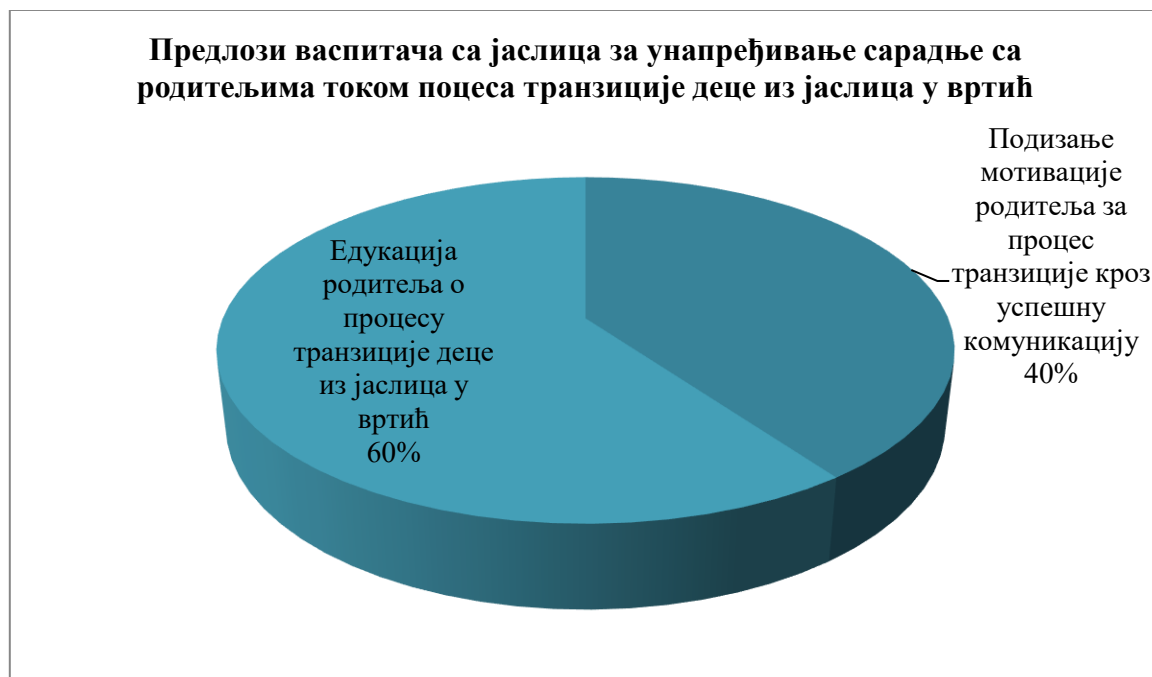

На основу оваквих одговора може се закључити како васпитачи са јаслица најчешће комуницирају са родитељима путем вибер група.

На питање: Које мере би унапредице сарадњу? - васпитачи са јаслица су на следећи начин одговарали:

- Подизање мотивације родитеља за процес транзиције кроз унапређивање комуникације и чешће контакте са васпитачима – 4 васпитача (40%);
- Едукација родитеља о процесу транзиције деце из јаслица у вртић – 6 васпитача (60%).

Графикон бр. 11 – Предлози васпитача са јаслица за унапређивање сарадње са родитељима током поцеса транзиције деце из јаслица у вртић

На основу оваквих одговора може се закључити како васпитачи са јаслица предлажу едукацију родитеља о процесу транзиције као један од најважнији начина за унапређивање сарадње између родитеља и васпитача у процесу транзиције.

а) Анализа података прикупљених упитником за васпитаче вртића

На питање: Како процењујете сарадњу са родитељима током транзиције? - васпитачи вртића су на следећи начин одговарали:

- Веома добра - /
- Добра – 4 васпитача (40%);
- Задовољавајућа – 2 васпитача (20%);
- Лоша – 4 васпитача (40%).

Графикон бр. 12 – Вaspитачка процена сарадње са родитељима током процеса транзиције деце из јаслица у вртић

На основу оваквих одговора може се закључити како су васпитачи вртића подељених мишљења о сарадњи са родитељима током периода транзиције деце из јаслица у вртић, а то је да је она и добра и лоша.

На питање: Који су најчешћи проблеми у сарадњи са родитељима?- васпитачи вртића су на следећи начин одговарали:

- Недовољна информисаност – /
- Нереална очекивања – 1 васпитач (10%);
- Недостатак комуникације – 4 васпитача (50%);
- Незаинтересованост родитеља – 5 васпитача (40%).

Графикон бр. 13 – Проблеми у сарадњи са родитељима током транзиције деце из јаслица у вртић према мишљењу васпитача вртића

На основу оваквих одговора може се закључити како су васпитачи вртића мишљења да проблеми у сарадњи са родитељима током транзиције деце из јаслица у вртић углавном настају због незаинтересованости родитеља за овај процес.

На питање: Да ли сматрате да су родитељи довољно информисани о транзицији? -васпитачи вртића су на следећи начин одговарали:

- Да – 6 васпитача (60%);
- Делимично – 2 васпитача (20%).
- Не – 2 васпитача (20%).

Графикон бр. 14 – Мишљење васпитача вртића о довољној информисаности родитеља о процесу транзиције деце из јаслица у вртић

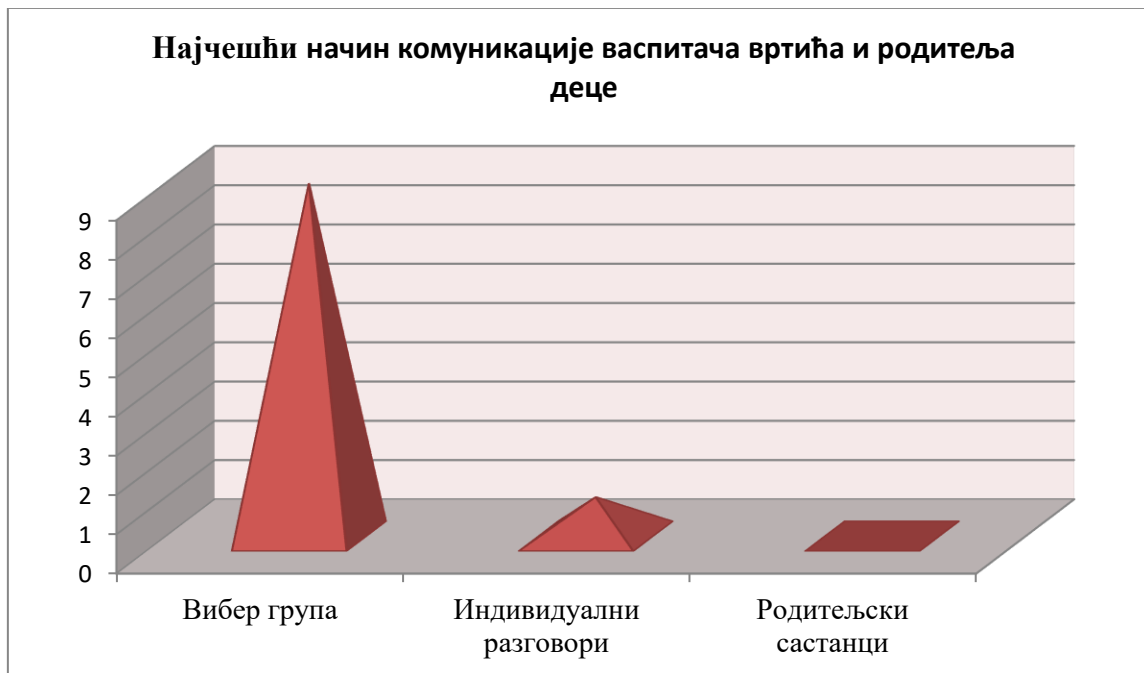

На основу оваквих одговора васпитача може се закључити како су васпитачи мишљења да су родитељи довољно информисани о транзицији деце из јаслица у вртић.

На питање: На који начин најчешће комуницирате са родитељима?- васпитачи вртића су на следећи начин одговарали:

- Индивидуални разговори – 1 васпитача (10%);
- Родитељски састанци – /
- Дигитална комуникација – вибер групе – 9 васпитача (90%).

Графикон бр. 15 – Најчешћи начин комуникације васпитача вртића и родитеља деце

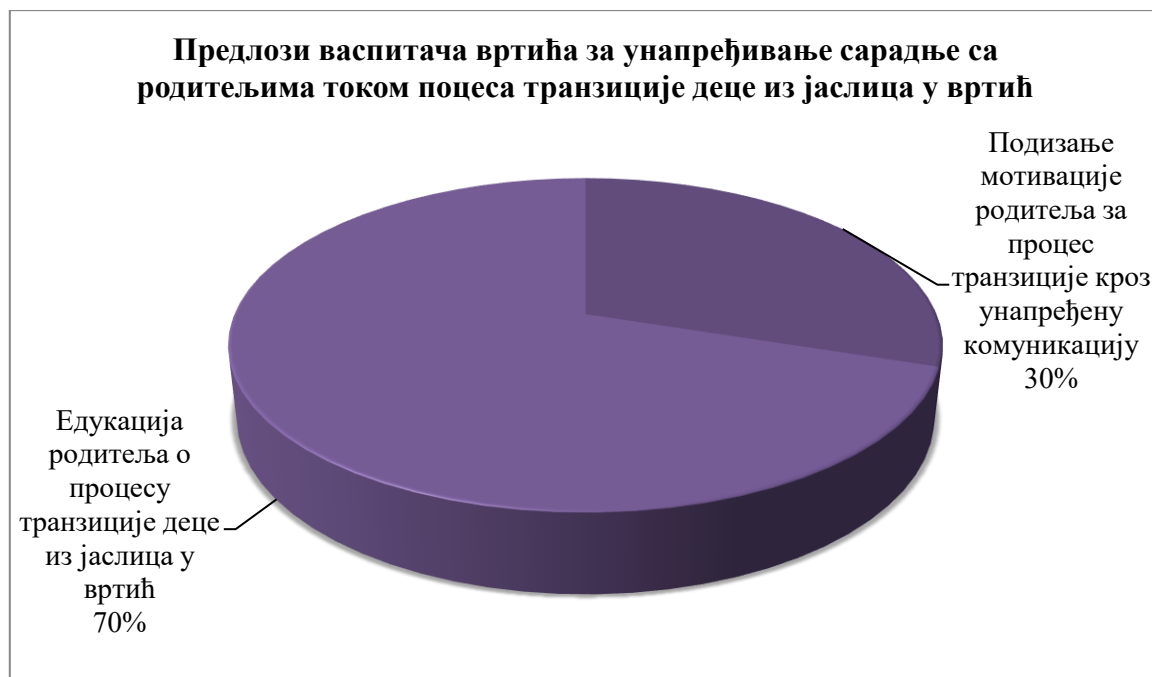

На основу оваквих одговора може се закључити како васпитачи вртића најчешће комуницирају са родитељима путем вибер група.

На питање: Које мере би унапредице сарадњу?- васпитачи вртића су на следећи начин одговарали:

- Унапређивање комуникације и чешћи контакти са васпитачима – 3 васпитача (40%);
- Едукација родитеља о процесу транзиције деце из јаслица у вртић – 7 васпитача (60%).

Графикон бр. 16 – Предлози васпитача вртића за унапређивање сарадње са родитељима током поцеса транзиције деце из јаслица у вртић

На основу оваквих одговора може се закључити како васпитачи вртића предлажу едукацију родитеља о процесу транзиције као један од најважнији начина за унапређивање сарадње између родитеља и васпитача у процесу транзиције.

На основу анализе одговора родитеља може се закључити да они сарадњу са васпитачима током транзиције детета из јаслица у вртић углавном оцењују као задовољавајућу. Већина родитеља није исказивала осећај несигурности или забринутости током овог периода, што указује на релативно стабилну комуникацију и поверење у васпитаче. Ипак, родитељи су подељених мишљења у погледу информисаности о процесу транзиције – неки сматрају да су добро информисани, док други наводе да је информисаност делимична. Ови налази указују на постојање простора за унапређење преношења информација родитељима.

Такође, родитељи најчешће идентификују прилагођавање детета новој средини као главни изазов у транзицији, док значајан број наводи и недовољну информисаност од стране васпитача као фактор који отежава процес. Комуникација између родитеља и васпитача се одвија претежно путем Вибер група, што показује да дигитални канали

имају важну улогу у процесу сарадње и размене информација. За унапређење сарадње родитељи предлажу већу информисаност о напредовању, понашању и адаптацији детета, што одражава њихову потребу за већом укључености и транспарентношћу у процесу транзиције.

Анализа одговора васпитача са јаслица показује да они оцењују сарадњу са родитељима као добру и сматрају да су родитељи довољно информисани о процесу транзиције. Према њиховим одговорима, проблеми у сарадњи најчешће настају због неангажованости родитеља, док Вибер групе остају примарни канал комуникације. Васпитачи јаслених група истичу едукацију родитеља о процесу транзиције као кључан начин за унапређење сарадње, што указује на њихову свест о важности активног укључивања родитеља у адаптацију детета.

Слично томе, васпитачи вртића имају подељена мишљења о квалитету сарадње са родитељима током транзиције, оцењујући је и добром и лошом. Они такође наводе да проблеми у сарадњи најчешће произилазе из неангажованости родитеља, а комуникација се најчешће одвија путем Вибер група. Предлози васпитача вртића се фокусирају на едукацију родитеља и унапређење информисаности, што показује да и они препознају потребу за структуриранијим приступом сарадњи у периоду транзиције.

Свеукупно, резултати истраживања указују да су најчешћи изазови у сарадњи породице и васпитача током транзиције: проблеми у адаптацији детета, делимична информисаност родитеља, и неусклађеност очекивања између родитеља и васпитача. Иако је општи ниво сарадње задовољавајући, резултати наглашавају потребу за унапређењем комуникације и размене информација, као и активнијим укључивањем родитеља у процес транзиције како би се обезбедило континуирано и подржавајуће окружење за дете.

8. ПРЕДЛОГ ПРОМЕНА У ПРАКСИ

Резултати спроведеног истраживања указују да је сарадња између породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић углавном процењена као задовољавајућа, уз присутне изазове који се пре свега односе на недовољну информисаност родитеља, повремене тешкоће у комуникацији, као и несклад у очекивањима између родитеља и васпитача. Такође, уочава се да се комуникација најчешће одвија путем дигиталних канала (Вибер групе), док су директни индивидуални разговори мање заступљени, иако се препознају као значајан облик квалитетне размене информација.

Полазећи од добијених резултата, могу се издвојити следећи предлози за унапређење праксе у циљу побољшања квалитета сарадње и успешније адаптације детета:

1. Унапређење информисаности родитеља

Потребно је систематично и благовремено информисање родитеља о свим фазама транзиције. То подразумева јасне информације о дневном ритму у вртићу, правилима групе, очекивањима од детета, као и о самом процесу адаптације.

Конкретна мера:

Увођење информативног пакета за родитеље (штампани или дигитални водич) који се добија при упису детета или пре почетка транзиције, као и одржавање уводног родитељског састанка на коме се родитељи упознају са током адаптације и организацијом рада.

2. Јачање директне комуникације

Иако дигитална комуникација олакшава размену информација, резултати истраживања указују на потребу за чешћим непосредним контактом.

Конкретна мера:

Увођење најмање два обавезна индивидуална разговора између родитеља и васпитача током транзиције (пре почетка боравка детета и након 2–4 недеље адаптације), као и по потреби додатних разговора у случају изражених тешкоћа у адаптацији.

3. Планирана и структурисана транзиција

Неопходно је да се транзиција детета из јаслица у вртић реализује кроз јасно дефинисан план који укључује припремне активности, постепено упознавање детета са новим простором и васпитачима, као и укључивање родитеља у цео процес.

Конкретна мера:

Израда плана адаптације по фазама (први контакт, краћи боравци, продужење боравка, пуна адаптација), уз могућност флексибилног прилагођавања темпу детета. У првим данима препоручује се краћи боравак детета у групи, уз постепено продужење.

4. Оснаживање партнерског односа са родитељима

Сарадња породице и установе треба да буде заснована на партнерском односу, уз међусобно поверење и поштовање.

Конкретна мера:

Организовање радионица за родитеље, „отворених дана“ у групи и заједничких активности родитеља, деце и васпитача (нпр. тематски дани, боравак родитеља у групи у адаптационом периоду), како би се ојачало међусобно поверење и укљученост родитеља.

5. Едукација родитеља и васпитача

Резултати истраживања указују на потребу за додатним едукацијама родитеља о процесу транзиције, али и васпитача о стратегијама унапређења комуникације са породицом.

Конкретна мера:

Организација кратких едукативних сесија за родитеље пре и током адаптације (нпр. „Шта је уобичајено у адаптацији детета“), као и интерних стручних састанака за васпитаче са темом комуникацијских вештина и управљања очекивањима родитеља.

6. Смањење несклада у очекивањима

Важно је да се на почетку процеса јасно дефинишу међусобна очекивања родитеља и васпитача.

Конкретна мера:

Одржавање иницијалног заједничког састанка (родитељи – васпитачи) на почетку транзиције, на коме се јасно дефинишу правила, улоге, могуће реакције детета и границе комуникације, како би се спречиле касније нејасноће и незадовољство.

Унапређење праксе у области сарадње породице и васпитача током транзиције детета захтева континуиран и систематичан приступ. Фокус треба да буде на јачању комуникације, изградњи поверења и креирању стабилног и подстицајног окружења које омогућава детету сигурну и успешну адаптацију на нову средину.

Као пример конкретне промене у пракси предлаже се израда Плана индивидуализације током транзиције детета из јаслица у вртић. План би представљао саставни део педагошке документације и израђивао би се за свако дете коме је потребна додатна подршка током адаптације. Пример структуре плана приказан је у Табели бр. 1.

Табела бр. 1 – План индивидуализације

Име детета	
Период реализације	Од _____ до _____
Уочене потребе детета	Нпр. тешко се одваја од родитеља, повучено је у игри, потребна му је додатна емоционална подршка.
Циљеви	Развијање осећаја сигурности, постепено укључивање у игру, успостављање поверења са васпитачем и вршњацима.
Планиране активности	Постепено продужавање боравка, индивидуални приступ, омиљене играчке, активности у малим групама, свакодневни разговори са родитељима.
Улога родитеља	Сарадња са васпитачем, размена информација, доследност у рутини код куће.
Улога васпитача	Праћење адаптације, прилагођавање активности, подстицање игре и социјалних контаката.
Временски оквир	Прве 2–4 недеље адаптације.
Праћење и евалуација	Запажања васпитача, разговори са родитељима, процена остварености циљева и ревизија плана.

План индивидуализације треба да се прати и ревидира током периода адаптације, у складу са напретком детета. На основу запажања васпитача, разговора са родитељима и процене добробити детета, мере подршке се могу мењати и допуњавати. На овај начин предложене промене постају непосредно применљиве и видљиве у васпитно-образовној пракси.

ЗАКЉУЧАК

На основу теоријских разматрања и резултата спроведеног истраживања може се закључити да транзиција детета из јаслица у вртић представља сложен, вишеслојан и осетљив процес који захтева координисано деловање свих учесника – детета, породице, васпитача и шире институционалне заједнице. Овај процес није тренутан, већ се одвија постепено и подразумева прилагођавање новим условима живота и рада, што може бити праћено различитим емоционалним и понашајним реакцијама детета.

Резултати истраживања указују да родитељи сарадњу са васпитачима најчешће оцењују као задовољавајућу, што говори у прилог томе да постоји основа за даље унапређење односа. Ипак, уочени су значајни недостаци, пре свега у области информисаности и комуникације. Значајан број родитеља истиче да није у потпуности упознат са током транзиције, као и да би желео више информација о напредовању, понашању и прилагођавању свог детета. Ови подаци указују на потребу за систематичнијим и транспарентнијим информисањем родитеља.

С друге стране, васпитачи као један од главних проблема у сарадњи истичу недовољну заинтересованост родитеља, што указује на постојање извесног неслагања у перцепцији улога и одговорности. Док родитељи очекују више подршке и информација, васпитачи очекују веће укључивање родитеља у сам процес. Овај јаз у очекивањима може довести до неразумевања и отежане сарадње.

Посебно је значајан налаз да су највеће потешкоће током транзиције повезане са адаптацијом деце, што је и очекивано, с обзиром на узраст и осетљивост овог периода. Страх, несигурност, плач и отпор према новој средини представљају природне реакције детета, али њихово ублажавање у великој мери зависи од квалитета сарадње између породице и васпитача.

Истраживање је такође показало да се комуникација најчешће одвија путем дигиталних канала (вибер група), што указује на прилагођавање савременим условима живота. Иако овај вид комуникације има бројне предности (брзина, доступност), он не може у потпуности заменити директан контакт, који је од суштинског значаја за изградњу поверења и разумевања.

У циљу унапређења сарадње, неопходно је предузети више конкретних мера. Пре свега, потребно је развијати партнерски однос између породице и васпитача, заснован на међусобном поштовању, поверењу и отвореној комуникацији. Такође, важно је организовати едукације и радионице за родитеље, како би се боље упознали са значајем и током транзиционог процеса. Са друге стране, васпитачи треба да унапређују своје комуникацијске вештине и да активно укључују родитеље у планирање и реализацију активности.

Планирање транзиције треба да буде систематично, индивидуализовано и прилагођено потребама сваког детета. Израда транзиционих планова, постепено увођење детета у нову средину, као и континуирано праћење његовог прилагођавања, представљају кључне кораке у обезбеђивању успешне адаптације.

У коначном, може се закључити да успешна транзиција није могућа без квалитетне сарадње породице и васпитача. Само кроз заједничко деловање, размену информација и међусобну подршку може се обезбедити да дете овај важан период доживи као позитивно искуство, што ће имати дугорочне ефекте на његов развој, самопоуздање и однос према образовању.

ЛИТЕРАТУРА

Bohan-Baker, M. & Little, P.M.D. (2002). *The Transition to Kindergarten: A Review of Current Research and Promising Practices to Involve Families*. https://center.uoregon.edu/StartingStrong/uploads/STARTINGSTRONG2015/HANDOUTS/K_EY_7299/studyofcollaborationpreandschool.pdf.

Brzezińska, A.I., Czub, M. & Ożadowicz, N. (2013). Adaptation of three-year-old child to preschool environment. *Edukacja*, 6(1), 25-40

Broström, S. (2000). *Communication & Continuity in the transition from kindergarten to school in Denmark*. Paper presented at the Paper related to poster symposium on „transition“ at EECERA 10th European Conference on Quality in Early Childhood Education. University of London.

Будимир-Нинковић, Г. (2006). *Савремена породица и школа*. Учитељски факултет.

Visković, I., & Višnjić Jevtić, A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići?* Alfa d.d.

Vogler, P., Crivello, G. & Woodhead, M. (2008). *Early childhood transitions research: A review of concepts, theory, and practice*. Bernard van Leer Foundation.

Gersamia, I. & Imadedze, N. (2015). Difficulties in social adaptation of a child to kindergarten: research of factors. *Forum Pedagogiczne*, 5(2), 253-263.

Dom zdravlja Prokuplje. (2021). *Kako se pripremiti za promenu i prelazak u novo okruženje*.

https://www.domzdravljaprokuplje.rs/files/docs/PORI/2_KAKO%20SE%20PRIPREMITI%20ZA%20PROMENU%20I%20PRELAZAK%20U%20NOVO%20OKRUZENJE_web.pdf

Dunlop, A. W., & Fabian, H. (2006). *Informing transitions in the early years*. McGraw-Hill Education (UK).

Ђорђевић, Б. (1985). *Савремена породица и њена васпитна улога*. Просвета.

Zlatarović, V. & Mihajlović, M. (2013). *Karika koja nedostaje: mehanizmi podrške detetu sa teškoćama pri prelasku na sledeći nivo obaveznog obrazovanja u "redovnom obrazovnom sistemu"*. Centar za interaktivnu pedagogiju.

Зуковић, С. (2008). Функционалност породице у условима друштвених промена: карактеристике, димензије и ресурси. *Европске димензије промена образовног система-Зборник радова, 4-4*, 113-131.

Zuković, S. (2013). Partnerstvo porodice, škole i zajednice – teorijski i praktični aspekti. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. 38 (2), 55–68.

Zuković, S. (2017). *Savetodavni rad u institucijama vaspitanja i obrazovanja – teorijski i praktični aspekti*. Filozofski fakultet.

Jelić, M., Stojković, I. & Markov, Z. (2018). Saradnja predškolske ustanove i roditelja iz ugla vaspitača. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 17(2), 165-187.

Johansson, I. (2003). Parents' Views of Transition to School and Their Influence in This Process. In H. Fabian & A.-W. Dunlop (Ed.), *Transitions in the Early Years: Debating Continuity and Progression for Young Children in Early Education* (pp. 64-75). Routledge Falmer, Taylor & Francis Group.

Kernan, M. (2012). *Parental Involvement in Early Learning: A Review of Research, Policy and Good Practice*. Bernard van Leer Foundation.

Klemenović, J. (2014). *Spremnost za školu u inkluzivnom kontekstu*. Filozofski fakultet.

Krstić, K. (2020). *Uloga roditelja tokom prelaska deteta iz predškolske ustanove u školu* (Doktorska disertacija). Univerzitet u Novom Sadu Filozofski Fakultet.

Krstić, K. & Zuković, S. (2017). Tranzicija u školu: značaj partnerstva porodice i vaspitno-obrazovnih institucija. *Nastava i vaspitanje*, 66(1), 143-156.

Lehrer, J., Bigras, N. & Laurin, I. (2017). Preparing Children and Families for the Transition to School: the Role of Early Childhood Educators. *International Journal of Transitions in Childhood*, 10, 3-23.

Lubowiecka, J. (2000). *Przystosowanie psychospołeczne dziecka do przedszkola*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Милић, И. (2012). Сарадња породице и васпитно-образовних установа. *Узданица*, IX/1, 287–302.

Mihić, I., Rajić, M., Mirosavljević, S., Stojić, O., Lukovnjak, S. (2016). *Kućne posete porodicama – primer dobre prakse u seoskom vrtiću*. Pedagoška stvarnost, 62(3), 397 – 411.

McGettigan, I. L. & Gray, C. (2012). Perspectives on School Readiness in Rural Ireland: the Experiences of Parents and Children. *International Journal of Early Years Education*, 20(1), 15-29.

McIntyre, L. L., Eckert, T. L., Fiese, B. H., DiGennaro, F. D. & Wildenger, L. K. (2007). Transition to Kindergarten: Family Experiences and Involvement. *Early Childhood Education Journal*, 35(1), 83-88.

Murray, E., McFarland-Piazza, L. & Harrison, L. J. (2015). Changing Patterns of Parent–Teacher Communication and Parent Involvement from Preschool to School. *Early Child Development and Care*, 185(7), 1031-1052

Peters, S. (2010). *Literature Review: Transition from Early Childhood Education to School. Report to the Ministry of Education*. Ministry of Education.

Pianta, R.C. (2001). *Student-Teacher Relationship Scale: Professional Manual*. Psychological Assessment Resources.

Polovina, N. (2011). *Porodica u sistemskom okruženju*. Institut za pedagoška istraživanja.

Polovina, N. (2008). Doprinosi građenju partnerstva sa roditeljima. *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, 40(1), 152-171

Предшколска установа „Ђулићи“ (2024). *Транзиција Јасле – Вртић*. <https://djuliczajecar.rs/%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B7%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D1%98%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%B5-%D0%B2%D1%80%D1%82%D0%B8%D1%9B/>

Public Health England (2014). *Local Action on Health Inequalities: Good Quality Parenting Programmes and the Home to School Transition*. UCL Institute of Health Equity.

Rauch, V., Kramarić, S. & Ščetko, M. (2021). Zajedno za lakši prijelaz. *Dijete, vrtić, obitelj*, 98, 5-10.

Rimm-Kaufman, S.E. & Pianta, R.C. (2000). An Ecological Perspective on the Transition to Kindergarten. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21(5), 491-511.

Rous, B., Myers, C. T. & Stricklin, S. B. (2007). Strategies for supporting transitions of young children with special needs and their families. *Journal of Early Intervention*, 30(1), 1-18.

Şahin, B. K., Sak, R. & Şahin, I. T. (2013). Parents' Views about Preschool Education. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 89, 288–292.

Tatalović Vorkapić, S. & Pauletić, I. (2020). Perspektiva odgajatelja o organizaciji prijelaza i prilagodbe djece u dječjim vrtićima Primorsko-goranske županije: kvantitativna analiza. U: S. Tatalović Vorkapić (ur.). *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću, Psihologija dobrobiti djece, Vol. I.*, 59-104. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Fowler, S., A.Schwartz, I., Atwater, J. (1991). Perspectives on the Transition from Preschool to Kindergarten for Children with Disabilities and Their Families. *Exceptional Children*, 58(2), 136-145.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Доступно на: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=424>

Carter, S. (2003). *Educating Our Children Together: A Sourcebook for Effective Family- School-Community Partnerships*. CADRE.

Čagalj Huber, S. & Brajković, I. (2021). Tranzicija u ranom djetinjstvu – od obitelji preko vrtića do škole. *Dijete, vrtić, obitelj*, 98, 2-4.

Wildenger, L.K. (2011). *The Transition to Kindergarten: Impact of Transition Preparation on Socio-Behavioral Outcomes for Children with and without Disabilities*, Psychology - Dissertations, 165. https://surface.syr.edu/psy_etd/165

Wolery, M. (1999). Children with Disabilities in Early Elementary School. U: R.C. Pianta i M.J. Cox (ur.). *The Transition to Kindergarten*. (str. 253-281). Baltimore: Paul H. Brookes.

ПРИЛОЗИ

Прилог бр. 1

Упитник за родитеље

Поштовани,

пред Вама се налази упитник који је креиран за потребе истраживања у оквиру мастер рада на тему сарадње породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић. Циљ истраживања је да се испита Ваше искуство, ставови и мишљења о сарадњи са васпитачима у овом важном периоду у развоју детета, као и да се идентификују евентуалне потешкоће и могућности за унапређење сарадње.

Упитник је анониман, а добијени подаци користиће се искључиво у научно-истраживачке сврхе. Не постоје тачни или нетачни одговори — важно је да искрено изразите своје мишљење и искуство.

Молимо Вас да пажљиво прочитате свако питање и означите одговор који најбоље одговара Вашем мишљењу или упишете свој одговор тамо где је то предвиђено.

Захваљујемо Вам на сарадњи и издвојеном времену!

Питања:

1. Како бисте оценили сарадњу са васпитачима током транзиције?

- Веома добра
- Добра
- Задовољавајућа
- Лоша

2. Да ли сте били довољно информисани о процесу преласка детета у нову групу?
 - Да
 - Делимично
 - Не
3. Које потешкоће сте уочили током овог периода?
4. Да ли сте осећали несигурност или забринутост током транзиције?
 - Да
 - Не
5. На који начин сте најчешће комуницирали са васпитачима?
 - Разговор уживо
 - Телефоном
 - Порукама
 - Друго
6. Шта бисте желели да се унапреди у сарадњи са васпитачима?

Прилог бр. 2

Упитник за васпитаче

Поштовани,

упитник који је пред Вама је део истраживања које се спроводи у оквиру мастер рада, а односи се на испитивање изазова и препрека у сарадњи породице и васпитача током транзиције детета из јаслица у вртић. Циљ истраживања је да се, на основу Ваших професионалних искустава и ставова, сагледају најчешћи проблеми у сарадњи са родитељима, као и могућности за унапређење васпитно-образовне праксе у овом сегменту.

Упитник је анониман, а сви прикупљени подаци користиће се искључиво у истраживачке сврхе. Ваши одговори су од изузетног значаја за реално сагледавање ситуације у пракси.

Молимо Вас да на питања одговорите искрено, заокруживањем понуђених одговора или уписивањем сопственог мишљења где је то предвиђено.

Хвала Вам на сарадњи и доприносу овом истраживању!

Питања:

1. Како процењујете сарадњу са родитељима током транзиције?
 - Веома добра
 - Добра
 - Задовољавајућа
 - Лоша
2. Који су најчешћи проблеми у сарадњи са родитељима?
 - Недовољна информисаност
 - Нереална очекивања
 - Недостатак комуникације
 - Незаинтересованост родитеља
3. Да ли сматрате да су родитељи довољно информисани о транзицији?
 - Да
 - Делимично
 - Не
4. На који начин најчешће комуницирате са родитељима?
 - Индивидуални разговори
 - Родитељски састанци
 - Дигитална комуникација
5. Које мере би унапредиле сарадњу?